

Қадрият — ўзликни англаш

Ўртимизда асрлар силсиласига бардош бериб, неча-неча авлодларга мерос бўлиб келадиган мазоний синотлари — боболаримизнинг ўлмас қадриятлари, табаррук қадамж ва обидалар, буюк аждодларимизнинг муборак номларини ёдга солувчи тарихий жойлар кўплаб учрайди. Шу заминнинг улугвор ўтмишидан ҳикоя қилувчи бу ноёб ёдгорликлар ҳалқимизнинг азалий анъана ва удумлари, узоқ йиллик кечмишини ўзда эс эттиргани билан гоат қимматлидир. Хусусан, маънавиятимизда ўзига хос ўрин тутувчи шахару кишлоқлар, кўча ва хибонлар, майдон ҳамда даҳа номларида халқнинг ўта қадимий даврлардан тортиб шу кунларгача бўлган ноёб кузатишлари, тажрибаси, дунёқараши-ю эътиқодлари ўз ифодасини толган.

аниқлаган ҳолда ўз ўрнига қўйиш шахарни асл тарихи билан боғлабгина қолмай, шу жойнинг номини тиклашга ҳам хизмат қилган бўлур эди. Таъкидлаш жоизки, юртимизнинг қадимий шахарларидаги кўча ва маҳалла номлари кўп ҳолларда қўшилиб кетган. Кўчалар сон жиҳатдан кўп бўлишига қарамай, уларнинг номлари камлигини шу билан изоҳлаш мумкин. Масалан, ўтмишда Самарқанд ва Бухорода кўчалардан кўра гузарларнинг ижтимоий маънави баландроқ бўлган. Тошкентда эса кўчалар улар бўйлаб жойлашган маҳаллалар билан уйғун ҳолда тасаввур қилинган. Лекин кейинги юз йилликда шахарнинг мисли кўрилмаган даражада кенгайиши, кўчаларни номлар билан белгилаш зару-

Охунгузар маҳалласи — «Иттифок», Хўжа кўча — «Ишчи», машҳур Тайиб кўча — «Аҳил», Қози кўча, Сўқпуруш маҳаллалари — «Болтабоев», Чувилдик, Бешоғайни, Қошиқчилик маҳаллалари — «Санот», Тиккўча, Чакар — «Қурилиш», Хофиз Кўҳакий — «Коммуна», Раис кўча — «Ҳақиқат» ва ҳоказо.

Ушбу «қайта номлаш» кампаниясида қўйилган янги номлар маъно ҳамда гоавий жиҳатдан таҳлил қилинса, масала ойдин бўлади-қўяди. Биринчи галда Тошкент топонимлари тарихий-маънавий ҳисобдан кўра кўра гузарларнинг ижтимоий ситиб чиқариш, аҳоли онгидан кўп асрлар давомида шаклланган муқим тасаввурларни ювиб ташлашга ҳаракат қилинган. Уларнинг ўрнини зўрма-зўраки тикштирилган гоғлар билан тўлдиривчи уринилган.

ҳасида улкан ишлар амалга оширилди. Минглаб топонимлар йиғиб, таснифий асосда кўриб чиқилди. Кўп миқдорда тарихий номлар тикланди.

Мустабид замонларда ота-боболаримизнинг муқаддас хотирасини оёқ-ости қилиш мақсадида қўйилган «Пролетарская», «Правда», «Превоззальная», «Космосная», «Урицкий», «Кафанов», «Луначарский», «Пионерская», «Пограничная» каби номлар ўзгартирилиб, улар ўрнига асл тарихимизни англаувчи Мовароуннахр, Буюк Турон, Туркистон, Афросиёб, Ниёзбек йўли, Авлиё ота, Буюк ипак йўли, Қўқон дарвоза, Катта Қазни номлари қўйилди. Шунингдек, тарихда ўтган машҳур аждодларимиз — давлат бошқарувчи, илм-фан, маданият, маърифат ва санъат соҳасида улкан ном қолдирган

да ҳам амалий ишлар қилиниши керак. Бугун ҳам бу номлар ҳақида ўйлаб кўриш, аҳолига маъқул келганларини қўллаш, ҳеч бўлмаса ёш авлодга ўзлари истикомат қилаётган жой тарихида қандай номланганини, унинг луғавий маъносини англаш зарурдир. Бундай амалий иш, фикримизча, шахарнинг бугуни ва ўтмиш тарихини боғлашга, аҳолида ўзи яшаб турган ҳудуднинг қанчалик азиз гўша эканини идрок этишга имкон яратган бўлар эди.

Яна бир афсусларни томони, ҳозир кўпчилик одамлар ўзлари яшаб турган қўнанинг асл тарихини яхши билишмайди. Янги кўчаларни кўя туройлик, Тошкентнинг қадимий маҳалла ва даҳалари номи билан атаётган кўчалар тарихидан ҳам кўпчилигимиз беҳабармиз. Масалан, Қорасарой кўчасининг номи 2 минг йиллик тарихни ўзида камраб олади. Ёки Кўча даҳасининг қадимий гўшаларидан бўлган Сағбон кўчаси, шу номи билан аталувчи маҳалла ҳақида тарихчи-археологлар бир неча талқинлари келтиришган.

— Бизнинг маҳалламиз мустақиллик даврида барпо этилган маҳаллалардан ҳисобланади. Бу ердаги айрим кўчалар ҳали текислибди, номлар қўйилмагани босиб, маҳаллага илк бор келадиган киши бирор йўл кўрсатувчи муҳтож бўлиб қолади. Мана шу муаммони бартафат этиш мақсадида маҳалламиз бошланғичдаги номсиз кўчага ном бериш тақлифи билан чиқдик. Бизнинг бу ташаббусимиз ўрганилиб, кўчамизга машҳур ўзбек актрисаси Сора Эшонтураева номи берилди, — дейди С.Раҳимов туманидаги «Нихол» маҳалласи фаоли Насиба Исмоилова.

Шу ўринда шахар кўчалари хиёбон ва мавзеларини аташда рўй бераётган айрим чалкашлиқлар ҳақида ҳам гўхталиб ўтсак. Хусусан, Чорсу атамаси ўтмишда Қўқалдош мадрасаси рўнарсидидаги майдонга нисбатан қўланган ва бу номи Кўқча, Самарқанд дарвоза (Бешёғоч даҳаси), Себзор ва Шайхонтоҳур даҳаларидан Эски шахар маркази томон келган йўлларнинг кесилган ерини билдирган. Шу боис бугун Чорсу атамаси Эски жўва (Паст бозор)га нисбатан ҳамда бозор майдони ёнидаги транспорт бекатига қўланиши тўғри эмас, деб ўйлашимиз. Бозорнинг номи расман «Эски Жўва бозори» деб аталса, тарихий ҳақиқатга мос келарди. Автобекат эса, қадимий Полякилик маҳалласи ўрнида ҳамда Жангоҳ сувининг икки қирғоғида жойлашгани боис уни номлаш масаласини ҳам кўриб чиқиш керак.

...Бугун биз яшаётган кўчага қачонлардир ота-бобимиз авлодларимиз шу ерда уни-ўссин, палак ёссин, бахтли умр кечирсин, дея умид билан ниҳол қаданган.

Бугун биз яшаётган кўчада илм осмонини забт этишни ният қилиб, қўлига қалам тутган буюк қобилиятини орузлари қолган. Бугун биз яшаётган кўчада «Озолилик» дея хайқириб, сўнгги нафаси бўғизда қотган фидойий Ватандошларимизнинг ҳоқи пойлари ётибди...

Демак, уни кўз қорачигидек асраш, муқаддас номнинг қадрини атиш, тарихий хотирасини келажак авлодларга етказиш — барчамизнинг бурчимиздир.

ДИЛОРОМ ҚОДИРОВА, Тошкент давлат педагогика университети катта ўқитувчиси, **МАТНАЗАР ЭЛМУРОДОВ,** «Ўзбекистон овози» муҳбири

ТАҲРИРИЯТДАН: Ушбу мақолада кўтарилган муаммолар ва камчиликлар нафақат Тошкентда, балки бошқа шавҳар ва туманларда ҳам оз эмас, албатта. Шу боис вилоятлардаги мутахассис ва ҳамкасбларимиз ҳам ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришадиган умиддамиз.

КЎЧАНГИЗ ВА МАҲАЛЛАНГИЗ ТАРИХИНИ БИЛАСИЗМИ?

ЎКИ МУНОСИБ ВА НОМУНОСИБ НОМЛАР ТЎҒРИСИДА МУЛОҲАЗАЛАР, ТАКЛИФЛАР

ратини кўчатириб юборди. Аслида бу иш XIX асрнинг охирида бошланган эди. Аммо ушунда мустамақкачилар Тошкент кўчаларига ўзларини худди уйларида юргандек ҳис қилиши учун тарихимизга, қолаверса, миллий қадриятларимизга бутунлай зид бўлган номларни бердилар. Биргина Эски шахар қисми XX асрнинг биринчи чоррағига анъанавий ҳолатини сақлаб қолди. 20-30 йиллардан бошлаб унинг ҳам топонимик манзараси «советлаштирилди» бошланди. Хусусан, бу ҳолатни Тошкент шахри маҳаллалари, кўча-қўйлар, даҳа ва мавзеларни номларига нисбатан ўтказилган таъзим мисолида кўришимиз мумкин.

Ҳозирги Тошкент шахри кўчаларини номлашда ҳам кўпинча шундай йўл тутилган: Батумская, Яптинская, Заводская, Карл Либкнехт, Клара Цеткин, Роза Люксембург, Герман Лопатин, Кабулова, Ивлева, Шпилковская, Функельштейн ва бошқалар. Кўриниб турибдики, шахардан халқимизга хос миллий руҳни ҳам сиқиб чиқариш мақсад қилиб қўйилган.

СОБИҚ ТУЗУМ ДАВРИДА ТОШКЕНТНИНГ ЭСКИ ШАҲАР ҚИСМИГА НИСБАТАН ТОПОНИМИК ТАЪЗИК АЙНИКСА КЎЧАЙДИ. Бунинг далили сифатида 1934 йилда шахар совети томонидан маҳаллаларни қайта номлаш ҳақида чиқарилган қарорни келтириш мумкин. Унга биноан, Тошкент шахрининг тарихий қиёфасини белгилаб турган юзлаб қадимий атамалар «советлаштирилди». Жумладан, Маҳсидўзлик ва Пушти ҳаммом маҳаллалари «бирлаштирилди», «Бауман» номи берилди. Мирмухсин маҳалласи «Учқун» деб аталди.

ҳаллий шароитда тарихан тарқиб толган халқ онгини «социалистик воқеялик» томон кескин буриши керак эди. Бунинг оқибатида Тошкентнинг қадимий топонимик манзараси тор доиралардагина қўланган бўлди ва аста-секин унутила бошланди.

Кўча ва маҳаллалар номларини шахар тарихининг ажралмас бир бўлағидек асраб-авайлаш, йўқотилганларини тиклаш, мустабид замонларда жорий қилинган, бугун эса миллий истиқлол гоёси ва мустақиллик маффурасига зид бўлиб қолган номларнинг тарихийлиги билан алмаштириш каби муҳим масалаларни ҳал этиш имконияти мустақилликимиз шарофати билангина туғилди. Қолаверса, эркин демократик жамият қуриш йўлидаги савий-харакатли маънавий эҳтиёж сифатида бу вазифани долзарб қилиб қўйди.

Маълумки, Тошкент шахри ўзининг 2000 йиллик тарихига эга. Шунинг натижаси ўлароқ, шахардаги қадимий жой номлари, яъни топонимлар ҳам бир қанча тарихий қатламлари, даврий ривожланиш босқичларини ўзида мужассам этиб келган. Бугунги Тошкент қиёфасининг замонавийлиги, дунё стандартларига мос равишда ўзгартириб бориши, топонимлар билан боғлиқ тарихий илдиқларни сақлаб қолиш ҳамда миллий менталитет, халқимизнинг маънавий асосларини асраш ва келажак авлодларга етказишдек масъулиятли вазифани қўндаланг қўймоқда. Зеро, халқимизнинг маънавий дунёси, миллий туйғуларини ўзининг илк сарчашмаларидан узилмаслиги ҳаётнинг муҳим шартидир.

Мустақиллик йиллари Тошкент шахри миқёсида топонимика со-

ота-боболаримиздан Жалолдин Мангуберди, Амир Темир, Мирзо Улугбек, Бобур, Хожа Ахрор Валий, Аҳмад Ясавий, Али Қушчи, Юсуф Хос Ҳожиб, Абу Бакр Шоший, Кафол Шоший каби улуг сиймолар номлари билан ҳам кўчалар атала бошланди. Шаҳар топонимия комиссиясида олинган маълумотга кўра, мустақиллик йиллари биргина пойтахтимизда 1300 дан зиёд кўчалар номи қайта тикланди. Янгидан номланди.

Бироқ ҳозиргача шахарнинг замонавий кўнрақлиги уйлари бор мавзе ва маҳаллаларини 1966 йил зилзilasидан кейин режалаштирилган «рақамли кварталлар» (Ц 1-26, Чилонзор 1-26) тарихида қўллаш давом этмоқда. Хайриятки, Ц (центр) сўзини «марказ» дея таржимаси билан ишлатмоқдамиз. Лекин бу тарихида шахар қиёфасини тарихий асосларидан маҳрум қилиб қўймаймизми? Ҳолбуки, мажмур кварталлар ўрнида бўлган қанчадан-қанча тарихий кўча ва маҳаллалар номлари хотирамиздан ўчиб кетмоқда. Масалан, «Марказ-13» квартали ўрнида қадимий Тошкентнинг Жарқўча, Қаймоқ бозор, Раис кўча каби маҳаллалари, 14-квартал ўрнида эса Баланд масжид, Дегрез, Оқмачор, Ховузбўйи ва бошқа қасбу бор, ижтимоий ҳаёт билан боғлиқ номланган маҳаллалари бўлган. Шунингдек, Себзор даҳаси номи билан атаётган турар-жой мавзеларида ҳам тарихий топонимлар унутилиб бормоқда. Уларни ўрганиш бораси-

да ҳам амалий ишлар қилиниши керак. Бугун ҳам бу номлар ҳақида ўйлаб кўриш, аҳолига маъқул келганларини қўллаш, ҳеч бўлмаса ёш авлодга ўзлари истикомат қилаётган жой тарихида қандай номланганини, унинг луғавий маъносини англаш зарурдир. Бундай амалий иш, фикримизча, шахарнинг бугуни ва ўтмиш тарихини боғлашга, аҳолида ўзи яшаб турган ҳудуднинг қанчалик азиз гўша эканини идрок этишга имкон яратган бўлар эди.

Яна бир афсусларни томони, ҳозир кўпчилик одамлар ўзлари яшаб турган қўнанинг асл тарихини яхши билишмайди. Янги кўчаларни кўя туройлик, Тошкентнинг қадимий маҳалла ва даҳалари номи билан атаётган кўчалар тарихидан ҳам кўпчилигимиз беҳабармиз. Масалан, Қорасарой кўчасининг номи 2 минг йиллик тарихни ўзида камраб олади. Ёки Кўча даҳасининг қадимий гўшаларидан бўлган Сағбон кўчаси, шу номи билан аталувчи маҳалла ҳақида тарихчи-археологлар бир неча талқинлари келтиришган.

АРМИЯМИЗ — ТИНЧ-ОСУДА ҲАЁТИМИЗ ГАРОВИ

(Давоми. Бони 1-бетда.)

Президентимиз таклифига кўра, мамлакатимизда мударатли ҳарбий хизматнинг бир йил қилиб белгиланиши, сафарбарлик ҳақиқуви резервдаги хизматнинг жорий этилиши натижасида қўшинларни тайёрлаш, уларни жамоатчилик тарихини яхши билишмайди. Янги кўчаларни кўя туройлик, Тошкентнинг қадимий маҳалла ва даҳалари номи билан атаётган кўчалар тарихидан ҳам кўпчилигимиз беҳабармиз. Масалан, Қорасарой кўчасининг номи 2 минг йиллик тарихни ўзида камраб олади. Ёки Кўча даҳасининг қадимий гўшаларидан бўлган Сағбон кўчаси, шу номи билан аталувчи маҳалла ҳақида тарихчи-археологлар бир неча талқинлари келтиришган.

— Бизнинг маҳалламиз мустақиллик даврида барпо этилган маҳаллалардан ҳисобланади. Бу ердаги айрим кўчалар ҳали текислибди, номлар қўйилмагани босиб, маҳаллага илк бор келадиган киши бирор йўл кўрсатувчи муҳтож бўлиб қолади. Мана шу муаммони бартафат этиш мақсадида маҳалламиз бошланғичдаги номсиз кўчага ном бериш тақлифи билан чиқдик. Бизнинг бу ташаббусимиз ўрганилиб, кўчамизга машҳур ўзбек актрисаси Сора Эшонтураева номи берилди, — дейди С.Раҳимов туманидаги «Нихол» маҳалласи фаоли Насиба Исмоилова.

СУВ КЕЛТИРГАН — ЭЛДА АЗИЗ

Шувоқ, юлғун, туяқорин ва янтоқ билан қўланган, сугорчи мушуқ бўлган Жиззах даштини комплекс ўзлаштириш ишлари асосан 1974 йилдан бошланган эди. Қисқа вақт ичида 110 минг гектар шундай ерлар ўзлаштирилиб, кишлоқ ҳўжалиги оборотида киритилди. Жиззах ва Сирдарё вилоятларига қарашли бу ерларга Янгирер шахридаги насос станциялари бошқармасига қарашли 3 та насос станциялари орқали сув чиқарилади. Шулардан бири Зарбдор тумани ҳудудидаги иккинчи насос станциясидир.

Станцияимизда 6 та насос агрегати бўлиб, уларнинг кучи билан секундига 76 кубометр сувни 45 метр баландга кўтариб берамиз, — дейди насос станцияси бошлиғи Раҳим Жўраев. — Шунча сув билан 76 минг гектар ерни сугорса бўлади. Насос агре-

билан бу ерларнинг одамлар фаровонлигига хизмат қилишига сабаби бўлаётган насос станцияси илтиҳизматчиларининг меҳнатларини ҳар қанча ёъозласак ҳам қамдек туолаверарди.

ИБРОҲИМ ЖОНУЗОҚОВ

Суратларда: (чапдан) Янгирер насос станциялари бошқармаси бош муҳандиси Боботой Қоқимов, иккинчи насос станцияси бошлиғи Раҳимжон Жўраев ва муҳандис Зоқир Назаровлар билан; насос станцияси шундай қуришига эга; иккинчи насос станцияси навбатчи муҳандиси Шумурод Қурбонов бошқарув пулти ёнида.

ШАВКАТ АКРАМОВ олган суратлар

Қонун барчага баробар

Албатта, бундай салбий ҳолатлар суд этиборидан четда қолмади. Суд 12 июнь кунги ҳал қилув қарори билан Булоқбоши туман ҳокимининг фермерга ерни ижарага бериш тўғрисидаги шартномасини бекор қилди. Қўриб турибдики, фермернинг қонуний ҳаракати ҳўжалиқнинг тугатилишига олиб келди. Ҳозир вилоят прокуратураси томонидан ҳур учала ҳолат юзасидан текширув ҳаракатлари олиб боришмоқда. Ачинарлиси шуки, айрим фермерлар шартнома қонун эканлигини ҳали ҳам англаб етмаган кўринади. Қонунга амал қилиш, шартнома интизомига риоя этиш ҳар бир фермернинг бурчидир. Акс ҳолда, юқоридики келтирилган мисоллардаги каби ердан ажраб қолиш ҳеч гап эмас.

Умумқалл бойлиги бўлган ердан унутли, мақсадли фойдаланиш, тузилган шартномаларни бажариш, мул ҳосил етиштириб, эл дастурхонини тўқин қилиш ҳар бир фермер учун ҳам фарз, ҳам қарз. Бу мен фермерман, деган фидойий инсоннинг қалб амирдир. **ФАЗЛИДАН ШАМСИДИНОВ,** Андиқон вилоят ҳўжалиқ судининг расиси

Тадбиркорлик субъектларини ривожлантириш мамлакатимиз иқтисодиётини юксалтиришнинг муҳим омилларидан ҳисобланади. Шу боис қабул қилинаётган қонунлар, Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари уларни ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилишга катта имконият эшигини очиб, шарт-шароитлар яратмоқда. Афсуски, буни фермерлик этагини тутган баъзи биродарларимиз тўғри англаб етмапти?

Қадим-қадимдан халқимиз бир-бирига сўз берса, лафзинг ҳалолми, дейишган. Бу айна кезде дунёвий мамлакатлар қонун-қондалари асосида шартнома тарзида ифода этилади, яъни икки томоннинг ўзаро келишувига асосида шартла-

шिलाди, аҳдлашилади. Ана шу келишувга асосан икки томон ҳам манфаатли ҳамкорликни амалга оширади. Андиқон вилоятида 3696 нафар фермер 39431,3 гектар ерда деҳқончилик қилишмоқда. Таҳлиллар шунини кўрсатмоқдаки, ташкил этилган фермер ва деҳқон ҳўжалиқлари раҳбарларининг ақсарияти ўз ишини яхши билган мутахассислар. Бунини шартнома мажбуриятларининг бекаими-кўст бажарилишида ҳам кўриш мумкин.

Бироқ, халқимизда «шоли ҳурмаксиз бўлмайди» деган гап бор. Тўхтамама Тўғрунов яхши ниятлар билан 1997 йилнинг 27 декабрида «Алмазбек» фермер

лиев қонунсиз ажратилган ер майдонида уй қуриб олди). Фермер бу ҳаракати билан ер майдонини узоқ муддатга ижара бериш ҳақида тузилган шартноманинг 17-моддаси

қилинди ва ер майдони олиб қўйилди ҳамда фермер ҳўжалиғи тугатилди. Шу тўғрисида «Қодир» фермер ҳўжалиғи раҳбари Бегижон Қодиров ўзига ажратилган ер

ШАРТНОМА

муддатга фойдаланиш учун берилди ва пахта ҳамда галла экиш режалаштирилди. Фермер ернинг 0,8 гектарини қонунга зид равишда, фуқаро Т.Солиевга ҳўжалиққа қўриб берган айвони учун бериб юборди (натижада фуқаро Т.Со-

4-банди ва «Фермер ҳўжалиғи тўғрисида»ги Қонуннинг 32-моддаси 4-бандини қўпол равишда бунди. Андиқон вилоят ҳўжалиқ судининг ўтган йил 21 июндаги ҳал қилув қарорига кўра, ерни ижарага бериш ҳақидаги шартнома бекор

ҚОНУН, ИНТИЗОМ

майдонининг 10 гектарига шартнома бўйича экин экиш ва бу ердан олинадиган ҳосилни шартнома асосида давлатга етказиб беришни зиммасига олади. Бироқ, шартнома бир ёкда қолиб 8,5 гектарига бўғдой, қолган 1,5 гектарига эса саримсоқ

